# T. B. M. M.

# ZABIT CERİDESİ

## Otuz altıncı inikat

16 · VI · 1943 Çarşamba

### Münderecat


| | Sayfa |
|---|---|
| 1. — Sabık zabıt hulâsası | 82 |
| 2. — Havale edilen evrak | 82 |
| 3. — Müzakere edilen maddeler | 83 |
| 1. — Hâkimler kanununun muvakkat maddesinin (B) fıkrasının üç numaralı bendinde yazılı müddetin üç sene daha uzatılmasına dair kanun lâyihası ve Adliye encümeni mazbatası (1/71) | 83:84 |

## 1. — SABIK ZABIT HULÂSASI

Muş mebusluğuna seçilen Hakkı Kılıçoğlu andiçtikten sonra;

Vilâyet idaresi kanununun 58 nci maddesinin değiştirilmesine dair kanun lâyihası kabul edildi;

Çarşamba günü toplanılmak üzere inikada nihayet verildi.

Reis vekili
Siyas
**Ş. Günaltay**

Kâtip
Kütahya
**V. Uzgören**

Kâtip
Tunceli
*Necmeddin Sahir Sılan*

## 2. — HAVALE EDİLEN EVRAK

*Lâyihalar*

1. — Köy ebeleri ve köy sağlık memurları teşkilâtı yapılmasına ve Sıhhat ve içtimai muavenet vekâleti teşkilât ve memurini hakkındaki 3017 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun lâyihası (1/106) (Maarif, Dahiliye, Sıhhat ve içtimai muavenet ve Bütçe encümenlerine);

2. — Ordu motörlü silâh ve vasıtalarında kullanılacak ücretli sivil makinist ve şoförlere er melbusatı ve teçhizatı verilmesine dair kanun lâyihası (1/107) (Millî Müdafaa ve Bütçe encümenlerine;

3. — Rasathane kanunu lâyihası (1/108) (Maarif ve Bütçe encümenlerine);

4. — Subaylar heyetine mahsus 4273 sayılı Terfi kanununun 10 ve 16 ncı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bir muvakkat madde eklenmesine dair kanun lâyihası (1/109) (Millî Müdafaa encümenine);

*Teklifler*

5. — Konya mebusu Dr. Osman Şevki Uludağ'ın, çocukların görebilecekleri sinema ve tiyatro piyeslerinin tahdidi hakkında kanun teklifi (2/13) (Maarif, Sıhhat ve içtimai muavenet, Adliye ve Dahiliye encümenlerine);

*Tezkereler*

6. — Adıyaman'ın Samsat nahiyesine bağlı Biriman köyünden Müslim Kâhyaoğlu çocuk Mehmet Polat'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/69) (Adliye encümenine);

7. — Devlet Şûrasında açık bulunan dördüncü ve beşinci daireler reisliklerine seçim yapılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/70) (Adliye ve Dahiliye encümenlerinden mürekkep Muhtelit encümene);

8. — Devlet Şûrasında açık bulunan âzalık için seçim yapılması hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/71) (Adliye ve Dahiliye encümenlerinden mürekkep Muhtelit encümene);

9. — Millî piyango idaresinin 1942 malî yılı bilânçosunun gönderildiğine dair Başvekâlet tezkeresi (3/72) (Divanı muhasebat encümenine);

10. — Sivas'ın Kartalca köyünden Hasanoğlu Bilâl Aydın' İbrahimoğlu Mehmet Yıldız, İsmailoğlu Hacı Mahmut Aslan ve Gözmen köyünden Mustafaoğlu Mevlût Taş diğer adı Adıgüzel'in ölüm cezasına çarptırılmaları hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/73) (Adliye encümenine);

11. — Vakıflar umum müdürlüğü 1940 malî yılı hesabı katisine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı muhasebat riyaseti tezkeresi (3/74) (Divanı muhasebat encümenine);

*Mazbatalar*

12. — Başvekâlet Teşkilâtı hakkında kanun lâyihası ve Bütçe encümeni mazbatası (1/93) (Ruznameye);

13. — İstiklâl harbi mâlûllerine verilecek para mükâfatı hakkında kanun lâyihası ve Bütçe encümeni mazbatası (1/47) (Ruznameye);

14. — Müfettiş ve müfettiş muavinlerinin yevmiye ve harcırahlarına dair olan 999 sayılı kanuna ek kanun lâyihası ve Maliye ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/67) (Ruznameye);

# BİRİNCİ CELSE

**Açılma saati : 15**

**REİS — Ş. Günaltay**

**KÂTİPLER : N. Baydar (Malatya), N. Fırat (Samsun)**

**REİS** — Celse açılmıştır.

**SIHHAT VE İÇTİMAİ MUAVENET V. Dr. H. ALATAŞ (Aydın)** — Gelen evrakın birinci maddesinde, köylerde köy ebesi ve sağlık memuru teşkilâtı kanunu lâyihası vardır. Bu lâyiha, Maarif, Dahiliye, Sıhhat ve içtimai mua-

venet ve Bütçe encümenlerine havale edilmiştir. Bunu acele çıkarmak istiyoruz. Tenzip buyunet vekili bu dört encümenden beşer âza alınmak suretiyle teşkil edilecek bir muvakkat encümende bu lâyihanın tetkik edilmesini rica ediyorum.

**REİS** — Efendim, gelen evrakın birinci maddesinde, köylerde köy ebesi ve sağlık memuru teşkilâtı hakkındaki kanun lâyihası dört encümene havale edilmiştir. Lâyihanın biran evvel çıkmasını temin için, Sıhhat ve içtimai muavenet vekili, dört encümenden beşer âza alınmak suretiyle bir muvakkat encümen teşkilini teklif ediyor. Bu teklifi yüksek tasvibinize arzediyorum. Kabul edenler ... Etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

## 3. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

*1. — Hâkimler kanununun muvakkat maddesinin (B) fıkrasının üç numaralı bendinde yazılı müddetin üç sene daha uzatılmasına dair kanun lâyihası ve Adliye encümeni mazbatası (1/71)* [1]

**ADLİYE V. A. R. TÜREL( Konya)** — Efendim, şimdi müzakeresi yapılacak olan kanun lâhasiyle, uzatılmasını istediğimiz salâhiyet 21 haziran 1943 de bitecektir, yani 6 gün sonra bitmiş olacaktır. Bu kanun, hâkimlerin tâyini ile alâkalı bir kanundur. Lâyiha zamanında hazırlanmış, encümenden de zamanında çıkmış olmakla beraber bütçe müzakereleri ve Kurultay toplantıları sebebiyle bugüne kadar gecikmiştir. Vaktimiz çok dardır. Esasen, küçük bir maddeden ibarettir. Müstacelen müzakeresini rica ediyorum. (Muvafık sesleri).

**REİS** — Adliye vekili bu lâyihanın müstacelen müzakeresini teklif ediyor. Bu teklifi yüksek tasvibinize arzediyorum. Kabul buyuranlar ... Etmiyenler ... Müstacelen müzakeresi kabul edilmiştir.

Lâyihanın heyeti umumiyesi hakkında mütalâa var mı?

**A. R. ESEN (Siirt)** — Sayın arkadaşlar; her milletin adalet mefhumu üzerinde kurulan esasları, o milletin yüksek hâkimlerinin uhdesine verilmiştir. Bir memlekette adalet ne kadar kuvvetli ise, o memlekette bütün memleket işlerinin esasları adalet üzerine kurulduğu için o memleketin düzeni de o nisbette ilerler. Bu, tarihen sabittir. Arkadaşlar bendeniz, yarım asırlık adliye tarihimizi bilirim. Adliyecilik, eski saltanat devrinde dahi esasları kurulmuş, düzeni yerinde olan bir idare idi. Adliye nazırı merhum Cevdet ve merhum Abdurrahman Paşalar bu mevzular üzerinde çok çalışmışlardı.

Azizler, Meşrutiyet devrinde adliyenin bazı çürük parçaları vardı. Bunlar temizlendi. Hakkı Paşa merhum adlü ihsan politikasını kurdu ve bunun üzerinde durdu. Bunlar kuvvetlendi ve temizlemek için gayret sarfetti. Tasfiye yapıldı. O zaman adliye teşkilâtında müntahap âza vardı. Ortadan çıkarıldı. Vaktaki Cumhuriyet idaresi geldi, Cumhuriyet idaresi, bu elemanları daha kuvvetlendirmeği memlekete daha hayırlı olmasını ve mesleği yükseltmeği temin etmeği düşünerek hâkimler kanununu yaptı. Hâkimler kanununu yapan bizim Başvekilimiz Saracoğlu'dur. Bu hâkimler kanununun ana, esas hatları birinci maddededir ki, bu madde barem kanuniyle zedelendi. Şimdi ikinci maddeyi de zedeliyoruz. Bu ne demektir biliyor musunuz beyefendiler? Bu, hâkimleri keyfiyet itibariyle değil, kemiyet itibariyle yükseltmek demektir. Kadromuz vâsidir. Hâkimlerimiz azdır, bize hâkim lâzımdır deniyor. Bunu 1940 senesinde üç sene uzattık. Bu, fevkalâde düşünce ile belki bir sene daha uzatılabilir. Fakat üç sene uzatılırsa bundan bir fayda melhuz değildir. Bizim düşüncemiz memleket için keyfiyet itibariyle yüksek hâkim yetiştirmektir. Genç Adliye vekilimiz bunu çok iyi takdir ederler. Bu mahzurları önliyecek çareleri aramalıdır. Lisanı münasiple kendilerine hususi olarak da söylemiştim. Şimdi bu ciheti huzurunuzda arzetmek ve aynı zamanda bu kanunun yeri olmadığını beyan etmek istiyorum.

**ADLİYE VEKİLİ A. R. TÜREL (Konya)** — Arkadaşım Ali Rıza Esen'in, kalitesi yüksek hâkim yetiştirilmesi hakkındaki mütalâalarına ben de iştirak ediyorum. Hakikaten kanunun bu hükmünün esası bir hüküm olarak mahfuz bulundurulması taraftarıyım. Bunun için Hâkimler kanununun bazı hükümleri tamamen kaldırıldığı halde bu hükme dokunulmamıştır. Yalnız mübrem ve amelî ihtiyaçlardan dolayı zaman zaman staj müddetine ait hükmünün tatbiki teehhür etmiştir. Bu ihtiyaç halen devam etmektedir. Bugün elimizde stajiyer hâkim yoktur. Küçük dereceli hâkim kadromuz çok dar olduğu için bunları ilerletmek imkânını bulamıyoruz. Kabul buyurunuz ki, bu, muvakkat bir zaman içindir. İki üç sene sonra kadrolaşmış bütün bir teşkilâtı tatbik etmek imkânı hâsıl olacak ve böyle bir temdide de lüzum hâsıl olmadan hâkimlik sınıfına geçebilmek için sitaj görmek hakkındaki hükmün tatbiki imkânları temin edilecektir.

**Ş. DEVRİN (Zonguldak)** — Efendim, müsaade buyurursanız, bu Hâkimler kanununun mühim bir maddesine temas etmektedir. Bendeniz Muvakkat encümendeki vazifem dolayısiyle maalesef encümendeki müzakeresinde bulunamadım. Bu

[1] *70 sayılı basmayazı zaptın sonundadır.*

itibarla mâruzatım bazı temenniyatta bulunmaya inhisar edecektir.

Temdidi istenilen hüküm, hâkimlik namzetlik devresinin üç sene müddetle daha tatbik edilmesi hakkındaki hükümdür. Namzetlik, Adliye vekili arkadaşımızın da biraz önce temas buyurdukları gibi, hâkimlik mesleki için çok esaslı bir hükümdür. Bir deneme, bir tecrübe devresidir. Mektepten çıkan hukuk mezunlarının doğrudan doğruya kaza vazifesiyle tavzif edilmeleri gerek kendileri, gerek vatandaşların aleyhinde neticeler vermektedir. Cumhuriyet devrinde böyle hiç bir deneme ve tecrübeden geçirilmeden, bilhassa bazı teşkilât yerlerinde olduğu gibi, bir tek hâkimle idare edilen yerlerde tecrübesiz gençler zaruri olarak büyük hâtaya düşmekte ve geniş şikâyetlere meydan vermektedir. Yani bu gençlerin hataya düşmemesi garip olarak telâkki edilmesi lâzımgelen bir keyfiyet halindedir. Çünkü gerek Ceza usulü muhakemeleri kanununun koymuş olduğu geniş ve şümullü esaslar ve gerek Cumhuriyet müddeiumumilerine muhtelif kanunlarla verilmiş olan salâhiyetlerin hudut ve şümulü vatandaşların şahsi hüriyetleri üzerinde geniş mikyastaki hakları ve vazifeleri bu gençlerin daha önce bir tecrübe devresinden geçirilmelerini zaruri kılar. Hâkimler için de aynı mülâhaza tamamiyle vârittir. Namzetlik devresine hâkimlik işinde de ihtiyaç var mıdır, yok mıdır? Bu mesele münakaşa kabul eden bir mesele değildir. Artık en basit mesleklerin bile bir çıraklık devresine lüzum gösterdiği şu devirde hâkim ve müddeiumumiler için muhakkak bir tecrübe devresi lâzımdır. Bu tecrübeyi, hâkim namzetleri hak aramağa gelen eshabı mesalihin sırtında yapmamalıdır. Çünkü tecrübesizdirler. Zamanla tekemmül edeceklerdir. Bu itibarla tecrübe için bir müddet ayrılması zaruridir. Aksi takdirde Adliyemize karşı olan halkın derin ve geniş itimadı, aynı zamanda bu gençlerin mesleklerine olan bağlılığı hakikaten sarsılır.

Bendeniz Ali Rıza Esen arkadaşım gibi bu kanunun reddi mütalâasında bulunmıyacağım. Yalnız üç senelik gibi bir müddete taallûk etmektedir. Mümkünse, Adliye vekili arkadaşımdan bir şey rica edeceğim. Büyük zaruretler mevcut ise bu sene kullansınlar. Fakat mütaakıp senelerde bu salâhiyeti kullanmamaları çok yerinde ve esaslı bir şey olur. Bendenizin temenniyatım budur. Vekil arkadaşım da bunu kabul ederlerse zannederim ki, çok esaslı bir mahzur ortadan kalkmış olacaktır.

**ADLİYE V. A. R. TÜREL (Konya)** — Efendim, Şinasi arkadaşımın hâkim olabilmek için bir staj devresinden geçmek zarureti bulunduğu hakkındaki mütalâalarına iştirak ederim. Bunu bundan evvelki mâruzatımda söylemiştim. Esasen fiili vaziyet şudur ki; biz staj yapmıyan bir adamı hâkim yapmamağı esas olarak kabul etmiş bulunuyoruz, Ttatbikat ta bundan ibarettir. Yalnız pek ender bir vaziyette hiç staj yapmamış bir adamı fevkalâde olarak hâkimlik sınıfına geçiriyoruz. Her fakülteden mezun olan namzet olabilmek için lâzımgelen şartları haiz oldukları takdirde staj devresinden geçiriyoruz. Bizim aldığımız bu kanuni salâhiyetler bize nihayet bu müddetin kısaltılmasını doğurmaktadır. Biz iki sene yerine bir sene staj, bir buçuk sene stajı kâfi görerek, fakat her halde namzedi stajdan geçirerek hâkimlik sınıfına alıyoruz. Bunu söylemekten maksadım, bunun lâzım olduğunu tebarüz ettirmektir. Çünkü esas itibariyle bunun lüzumuna biz de kaniiz ve esaslı olan bu maddenin kanunda kalması lâzımdır. Kadrolarımız gelecek sene bu imkânı verecek olursa bu salâhiyeti hiç bir zaman kullanmıyacağız. Bu kanunla verilen salâhiyet bundan ibarettir.

**REİS** — Lâyihanın heyeti umumiyesi hakkında başka mütalâa yoktur. Maddelere geçilmesini reyinize arzediyorum. Kabul edenler ... Etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

### Hâkimler kanununun muvakkat maddesindeki 3 numaralı bendde yazılı müddetin üç yıl daha uzatılmasına dair kanun

**MADDE 1.** — 2556 sayılı Hâkimler kanununun Muvakkat maddesindeki 3 numaralı bendde yazılı hâkim namzetlik müddetinin geri bırakılması hakkındaki hüküm, 21 haziran 1943 tarihinden itibaren üç yıl daha uzatılmıştır.

**REİS** — Mütalâa var mı? Maddeyi yüksek reyinize arzediyorum. Kabul buyuranlar ... Etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

**MADDE 2.** — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

**REİS** — Maddeyi kabul buyuranlar ... Etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

**MADDE 3.** — Bu kanunun hükmünü icraya Adliye vekili memurdur.

**REİS** — Maddeyi kabul buyuranlar ... Etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

Kanunun heyeti umumiyesini Yüksek reyinize arzediyorum. Kabul buyuranlar ... Etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

Ruznamede başka madde yoktur. Cuma günü saat 15 te toplanılmak üzere bu günkü inikadı kapatıyorum.

**Kapanma saati : 15,15**

*T. B. M. M. Matbaası*

# S. Sayısı : 70

# Hâkimler kanununun muvakkat maddesinin (B) fıkrasının üç numaralı bendinde yazılı müddetin üç sene daha uzatılmasına dair kanun lâyihası ve Adliye encümeni mazbatası (1/71)

*T. C.*
*Başvekâlet*
*Kararlar dairesi müdürlüğü*
*Sayı : 6/1558*

*13 . V . 1943*

**Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine**

Hâkimler kanununun muvakkat maddesinin (B) fıkrasının üç numaralı bendinde yazılı müddetin üç sene daha uzatılması hakkında Adliye vekilliğince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 8 . V . 1943 tarihinde Yüksek Meclise arzıkararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesiyle birlikte sunulmuştur.

Başvekil
*Ş. Saracoğlu*

Mucip sebepler

Kadrolarımızda küçük dereceli hâkim ve müddeiumumilere olan ihtiyaç bugün dahi mevcudiyetini hissettirmekte devam ettiğinden 3885 sayılı kanunla 21 . VI . 1940 tarihinden itibaren üç sene daha uzatılan ve bitmek üzere bulunan hâkim namzetliğine ait geri bırakılma hükmünün 21 . VI . 1943 tarihinden itibaren üç sene daha uzatılması lüzumlu görülmüştür.

**Adliye encümeni mazbatası**

*T. B. M. M.*
*Adliye encümeni*
*Esas No. 1/71*
*Karar No. 21*

*7 . VI . 1943*

Yüksek Reisliğe

Hâkimler kanununun muvakkat maddesinin (B) fıkrasının 3 numaralı bendinde yazılı müddetin üç sene daha uzatılması hakkında Adliye vekâleti tarafından hazırlandıktan sonra İcra Vekilleri Heyetinin 8 mayıs 1943 tarihli toplantısında Büyük Millet Meclisine arzı kararlaştırılan kanun lâyihası Encümenimize havale buyurulması üzerine Adliye vekilinin huzuriyle tetkik ve müzakere olundu.

2556 sayılı Hâkimler kanununun hükümleri dairesinde hâkimlik ve müddeiumumilik mesleklerine girebilmek için geçirilmesi zaruri namzet-

lik, küçük dereceli hâkim ve müddeiumumilere olan ihtiyaç hasebiyle, mezkûr kanunun muvakkat maddesindeki 3 numaralı bent gereğince, iki yıl geri bırakılmış ve bu müddet 3206 ve 3885 sayılı kanunlarla 21 haziran 1943 tarihine kadar uzatılmıştır. İşbu namzetlik hükümlerinin tatbikını geri bırakmıya sebep olan ihtiyaç devam etmekte bulunduğu cihetle kanun lâyihası başlığı ile birinci maddesinde icabeden değişiklik yapılmak suretiyle kabul olunan lâyihanın Umumî Heyete arzı ittifakla karar altına alınmıştır.

Yüksek Reisliğe sunulur.

| Adliye En. Rs. | Bu. M. M. | Kâtip |
|---|---|---|
| Çorum | Ankara | Manisa |
| *M. Çağıl* | *Z. Yörük* | *F. Uslu* |
| Konya | Kocaeli | Seyhan |
| *H. Karagülle* | *S. Artel* | *K. Çelik* |
| Antalya | Bingöl | Bilecik |
| *N. Aksoy* | *F. F. Düşünsel* | *A. Esen* |

## HÜKÜMETİN TEKLİFİ

*Hâkimler kanununun muvakkat maddesinin (B) fıkrasının üç numaralı bendinde yazılı müddetin üç sene daha uzatılmasına dair kanun lâyihası*

**MADDE 1. — Hâkimler kanununun muvakkat maddesi (B) fıkrasının 3 numaralı bendinde yazılı hâkim namzetliği müddetinin geri bırakılması hakkındaki 3885 sayılı kanunun ikinci maddesi hükmü 21 . VI . 1943 tarihinden itibaren üç sene daha uzatılmıştır.**

**MADDE 2. — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.**

**MADDE 3. — Bu kanunun hükmünü icraya Adliye vekili memurdur.**

**8 . V . 1943**

| Bş. V. | Ad. V. | M. M. V. |
|---|---|---|
| *Ş. Saracoğlu* | *A. R. Türel* | *A. R. Artunkal* |
| Da. V. | Ha. V. | Mal. V. |
| *R. Peker* | *N. Menemencioğlu* | *F. Ağralı* |
| Mf. V. | Na. V. | İk. V. |
| *Yücel* | *S. Day* | *F. Sirmen* |
| S. İ. M. V. | G. İ. V. | Zr. V. |
| *Dr. H. Alataş* | *S. H. Ürgüblü* | *Ş. R. Hatipoğlu* |
| Mü. V. | | Ti. V. |
| *A. F. Cebesoy* | | *C. S. Siren* |

## ADLİYE ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

*2556 sayılı Hâkimler kanununun Muvakkat maddesindeki 3 numaralı bentte yazılı müddetin üç yıl daha uzatılmasına dair kanun lâyihası*

**MADDE 1. — 2556 sayılı Hâkimler kanununun Muvakkat maddesindeki 3 numaralı bentte yazılı Hâkim namzetlik müddetinin geri bırakılması hakkındaki hüküm, 21 haziran 1943 tarihinden itibaren üç yıl daha uzatılmıştır.**

**MADDE 2. — Hükümetin 2 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.**

**MADDE 3. — Hükümetin 3 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.**